

**CONCEPȚIA LUI GILBERT RYLE
DESPRE NATURA FILOSOFIEI
ȘI DESPRE PROBLEMA
RAPORTULUI MINTE-CORP**

CUPRINS

NATURA FILOSOFIEI ÎN VIZIUNEA LUI GILBERT RYLE 7

1. FILOSOFIA CA TEORIE LOGICĂ A LIMBAJULUI, SENSULUI ȘI SEMNIFICAȚIEI.....	20
1.1. Problematika analizei logice în viziunea lui Russell	20
1.1.1. Logică și limbaj	20
1.1.2. Denotare și descripție	22
1.1.3. Specimina philosophandi	27
1.2. Filosofie, limbaj și realitate la Wittgenstein și Gilbert Ryle	35
1.2.1. Filosofia în calitate de clarificare logică a limbajului	35
1.2.2. Semnificația înțeleasă ca referință.....	39
1.2.3. Expresiile înșelătoare în mod sistematic	44
1.2.4. Enunțuri despre fapte și enunțuri despre convingeri.....	46
1.2.5. Concepte, factori propoziționali și categorii	52
1.3. Eroarea categorială	56
1.3.1. Aspecte istorice și logice ale problemei erorii categoriale.....	60
1.3.2. „Mitul fantomei din mașină” – o eroare categorială	63
1.3.3. Reducerea la absurd și contraexemplul	68
1.3.4. Evitarea erorii categoriale în domeniul mental și social	74
2. RAPORTUL MINTE-CORP ÎN DUALISMUL CARTEZIAN ȘI CRITICA LUI GILBERT RYLE	79
2.1. Raportul dintre minte și corp la Descartes.....	80
2.1.1. Dualismul substanțelor secundare	81
2.1.2. Interacțiunea dintre minte și corp	86
2.2. Perspective critice asupra dualismului cartezian	88
2.3. Critica lui Gilbert Ryle la adresa cartezianismului.....	93
2.3.1. Domeniul proceselor mentale și cunoașterea	103
3. STATUTUL CONCEPȚIEI LUI GILBERT RYLE ÎN CONTEXTUL GENERAL AL PROBLEMEI RAPORTULUI MINTE-CORP	108
3.1. Perspectiva ryleană și behaviorismul	108
3.1.1. Precursori ai behaviorismului în perioada modernă.....	108
3.1.2. Behaviorismul în secolul XX	111
3.1.3. Trăsăturile curentului behaviorist.....	114
3.1.4. Behaviorismul filosofic	120

3.1.5. Gilbert Ryle și curentul behaviorist	125
3.2. Funcționalismul sau mintea ca <i>software</i>	131
3.2.1. Începuturile informaticii și ale automatizării teoretice.....	131
3.2.2. Primele generații de calculatoare și reconsiderarea problemei minte-corp.....	135
3.2.3. Funcționalismul și calculatoarele moderne	139
3.2.4. Funcționalism, materialism și teza identității.....	141
3.3. Concepția lui Gilbert Ryle în lumina psihologiei cognitive contemporane	143
3.3.1. Ansamblul psihicului la Gilbert Ryle și în psihologia contemporană.....	145
3.3.2. Domeniul afectivității.....	149
3.3.3. Procesele cognitive și volitive.....	151
3.3.4. Dualismul corp-minte și comunicarea.....	155
4. RAPORTUL DINTRE CONȘTIINȚĂ, CUNOAȘTERE ȘI VOINȚĂ	
LA GILBERT RYLE.....	160
4.1. Cunoașterea de sine și posibilitatea cunoașterii celuiilalt.....	160
4.2. Problema dispozițiilor.....	173
4.3. Cunoașterea tacită și cunoașterea explicită	178
4.3.1. Cunoașterea teoretică și cunoașterea practică în filosofia tradițională	178
4.3.2. Cele două tipuri de cunoaștere la Gilbert Ryle	184
4.3.3. Problema dispozițiilor în lumina distincției dintre tipurile de cunoaștere.....	189
4.4. Actele volitive ca forme ale cunoașterii tacite.....	193
4.5. Problema cunoașterii senzoriale	196
4.5.1. Percepția și limbajul percepției	196
4.5.2. Critica teoriei datului senzorial	199
4.5.3. Percepții, senzații și emoții.....	204
În loc de concluzii.....	216
BIBLIOGRAFIE.....	223

1. FILOSOFIA CA TEORIE LOGICĂ A LIMBAJULUI, SENSULUI ȘI SEMNIFICAȚIEI

Concepția lui Ryle cu privire la natura filosofiei se află într-o legătură directă cu interesul său pentru logica limbajului, ontologie și filosofia minții. După cum am văzut, de-alungul timpului, metoda *par excellence* a filosofiei este analiza logică. Problemele ei, afirmă gânditorul britanic într-o notă retrospectivă asupra scrierilor sale din prima jumătate a secolului trecut, “sunt probleme de un fel special. Ele nu sunt probleme obișnuite referitoare la un fel special de entități”.¹ În același text, Ryle mărturisește faptul că a fost influențat de maniera în care Frege și Russell au tratat aserțiunile privind existența și mai ales cele care neagă existența a ceva, astfel încât devine utilă o plasare a concepției sale în contextul mai larg al cercetărilor asupra limbajului, sensului și semnificației care aparțin inițiatorilor filosofiei analitice. Principiile fundamentale ale discursului privind existența și negarea existenței nu au constituit însă pentru el un interes în sine, ci mai ales un fundal metodologic necesar pentru abordarea problemelor de filosofia minții, care l-au preocupat în mod constant: “în spatele acestui atac asupra entităților superflue ale logicienilor a fost tendința de a îl purta mai departe în domeniul filosofiei minții, cu scopul de a elimina sau a păstra anumite entități despre care considerăm că ne populează mințile”².

1.1. Problematika analizei logice în viziunea lui Russell

1.1.1. Logică și limbaj

Una dintre cele mai importante contribuții aduse de către Russell în domeniul filosofiei limbajului, care e totodată unul dintre pilonii analizei logice, este *teoria descripțiilor definite*. De ce este teoria descripțiilor atât de importantă, și cum se explică succesul pe care l-a avut, conducând la o schimbare profundă în modul lui de a filosofa? Nimic din filosofie (cel puțin într-o mare parte a ei), nu a mai fost

¹G.Ryle, *Introduction*, în G.Ryle, *Collected Papers*, Vol. II (Collected Essays 1929-1968), - în continuare, C.P. 2, - London, Hutchinson&Co., 1971, p. VII.

² W. Lyons, *Gilbert Ryle. An Introduction to his Philosophy*, Sussex, The Harvester Press, New Jersey, Humanities Press, 1980, p. 30.

la fel după Russell. Modalitatea de lucru în filosofie pe care o impune Russell prin teoria descripțiilor avea să modifice complet viziunea nu doar asupra limbajului filosofic ci, mai mult, asupra cunoașterii filosofice în general.

În lucrarea *Bertrand Russell. Scepticul pasionat*, Allan Wood descrie pe larg impactul care l-a avut în mediul filosofic teoria lui Russell de care ne vom ocupa în cele ce urmează. În primul rând, prin aceasta, Russell inovează la modul esențial în filosofie, astfel că ea poate fi considerată drept “cea mai importantă contribuție pe care a adus-o Russell în filosofie, pe planul detaliului”¹. Moore, unul dintre colegii de generație și de idei ai lui Russell a recunoscut acest lucru: “Teoria descripțiilor – spunea Moore – era ceva total nou. A fost ceea ce a spus el ulterior. A fost opera sa personală și nu a fost marcată de nici o influență.”²

În aparență, ea nu aducea ceva nou în contextul filosofic: dădea o replică filosofiei lui Meinong, care instituise un întreg domeniu al lucrurilor inexistente, dar care aveau o existență specială, undeva, în lumea “Ființei”. Analiza pe care Russell o făcea enunțurilor și pretențiilor teoriei lui Meinong avea să arunce în regatul “Neființei” toate lucrurile ce populau universul “Ființei” lui Meinong: “un filosof a demonstrat altui filosof că nu era nevoie să povestească năzbâtiile despre lucruri care nu există.”³ Ce anume aducea nou teoria lui Russell în filosofie?

În directă legătură cu această întrebare, se ridică imediat o alta: dacă era așa de importantă teoria lui Russell, de ce a fost receptată atât de mefient la început? Pentru că Russell însuși povestește, în *My Philosophical Development*, cum a fost primită chiar de redactorul⁴ revistei *Mind* (principalul periodic filosofic englez de la acea vreme), în care a publicat pentru prima dată articolul *On Denoting*: “această teorie i-a părut redactorului șef de atunci atât de absurdă încât m-a implorat să-mi reconsider decizia de a o publica, și să nu-i cer să mi-o publice în stadiul în care era la momentul respectiv.”⁵ În plus, Moore însuși spune că, după apariție “nimeni nu a înțeles un cuvânt” din articolul Russell și că el însuși, pentru a înțelege teoria descripțiilor, a trebuit să aștepte până când Russell i-a făcut o expunere mai clară în introducerea sa la *Principia Mathematica*⁶. Într-adevăr, despre ce vorbea Russell în respectivul articol, și ce putea găsi el atât de important în teoria sa? Pentru că în aparență, Russell se joacă cu cuvintele, în *On Denoting*.

Reacția de surpriză, chiar stupefacție și de opoziție este explicată de Allan Wood astfel: “rațiunea pentru care marile progrese intelectuale o suscită, stă în faptul că ele nu vorbesc despre ceea ce toată lumea gândește în epoca respectivă.

¹ A. Wood, *Bertrand Russell. Le Sceptique Passionné*, Paris, Payot, 1965, trad. fr. par Elisabeth Gille, p. 69;

² *Ibidem*, p. 69.

³ *Ibidem*, p. 70;

⁴ A nu se ignora faptul că acesta era, la rândul său, renumit profesor de filosofie: era vorba despre G. F. Stout;

⁵ B. Russell, *My Philosophical Development*, London, Allen and Unwin, 1959, pp. 103-104;

⁶ A. Wood, *op. cit.*, p. 71;

Ele vorbesc despre idei în care oamenii cred la *modul inconștient*, fără ca măcar să știe în ce anume cred. Ceea ce este extrem de dificil, este să ridici această credință subconștientă la nivelul conștient. (...) Este gânditor mare acela care poate să se îndoiască de un lucru atât de evident, încât toată lumea îl consideră un dat.”¹ Russell a fost un filosof important pentru că a știut să facă acest lucru: a știut să demonstreze că o chestiune de care nimeni nu se îndoia, al cărei adevăr părea evident, *era falsă în mod evident*. Și este vorba aici de credința general răspândită, în mediul filosofic, conform căreia *structura gramaticală a unui enunț se suprapunea perfect structurii logice a enunțului respectiv*. Russell a dovedit, în *On Denoting*, că această credință era nefondată. Să urmărim împreună argumentele sale împotriva acestei false credințe.

1.1.2. Denotare și descripție

Deși, la prima vedere, așa cum am spus, Russell, pare că se joacă cu cuvintele, să păstrăm pe tot parcursul prezentării ce urmează o rezervă, și să încercăm să vedem împreună cum, ceea ce pare a fi un simplu joc de cuvinte poate fi “punctul de plecare al unei revoluții complete în felul în care gândim natura întregului univers.”²

În articolul *On Denoting*, Russell tratează despre ceea ce el numește *expresii denotative*. Pentru a defini o *expresie denotativă*, Russell preferă definiția prin simplă enumerare. Astfel, pentru el, o expresie denotativă este o frază de forma: “un om, vreun om, orice om, fiecare om, toți oamenii, actualul rege al Angliei, presupusul rege al Franței, centrul masei sistemului solar din prima secundă a secolului al XX-lea, revoluția Pământului în jurul Soarelui, revoluția Soarelui în jurul Pământului.” După cum putem observa, aceste expresii sunt descriptive și articulate, construcții lingvistice care denotează ceva, *doar în virtutea formei lor; ele nu au niciodată un sens în ele însele*.

Russell distinge trei cazuri:

- 1) o expresie poate fi denotativă, dar să nu denote nimic (de exemplu, “actualul rege al Franței” e o expresie care nu denotă un lucru existent);
- 2) o expresie poate denota un obiect concret (de exemplu, “actualul rege al Angliei” denotă o persoană anume);
- 3) o expresie poate denota în mod vag (de exemplu, “un om” nu denotă mai mulți oameni, ci un om nedefinit).³

În continuare, Russell anunță curajos faptul că, deși interpretarea unor enunțuri ce conțin astfel de formulări este o chestiune extrem de dificilă, teoria sa este capabilă să înfrunte dificultățile presupuse de interpretare.

¹ *Ibidem*, pp. 71-72.

² *Ibidem*, p. 73;

³ C. D. Răducu, *Pluralism ontologic și ideea “simțului comun” din perspectiva filosofiei analitice*, Iași, Ed. Luman, 2007, pp. 87-105.

Russell indică motivul pentru care consideră utilă această teorie: *ea este necesară prin natura subiectului pe care îl reglementează*: denotarea este de maximă importanță nu doar în logică și matematică, ci și în teoria cunoașterii. Aici, el introduce pentru prima dată, fără însă a o teoretiza prea mult, celebra distincție între *knowledge by acquaintance* și *knowledge by description* (deși aici, formularea pentru acest al doilea tip de cunoaștere este *knowledge about*). Teoria este importantă în primul rând pentru acest al doilea tip de cunoaștere: de exemplu, atunci când vorbim despre centrul masei sistemului solar la un anumit moment. Știm că în acest centru se află, la un moment dat, într-un anumit punct, dar nu putem avea *contact direct* cu acest punct, deci nici *cunoaștere directă, nemediată* despre el: ajungem să cunoaștem, deci, că centrul masei sistemului solar la un anumit moment este într-un anumit punct numai *prin descriere*. Distincția pe care o postulează Russell, între *knowledge by acquaintance* și *knowledge about* presupune distincția între lucrurile pe care le cunoaștem direct și lucrurile pe care le cunoaștem doar prin intermediul descrierii pe care ne-o oferă *expresiile denotative*.

Interesant de remarcat este aici faptul că Russell acceptă că, deși “gândirea trebuie să înceapă prin cunoaștere directă, ea reușește să raționeze *despre* multe lucruri cu care nu avem interacțiune directă”¹, cum ar fi de exemplu, spiritele altor persoane. Nu există nici un motiv pe care să se bazeze presupunerea că am putea avea vreodată cunoașterea directă a acestora, de vreme ce acestea nu pot fi percepute în mod direct; putem însă avea cunoaștere *despre* faptul că ele există, *prin denotare* (descriere).

Pentru început, Russell enunță teoria sa, care la prima vedere este extrem de complicată și greu de urmărit. Ele însuși este conștient de acest lucru; acesta este și motivul pentru care, în finalul textului va ruga cititorii “să nu o respingă – așa cum ar putea fi tentați, pe baza aparentei sale dificultăți excesive”².

Asumând ca element fundamental al teoriei noțiunea de *variabilă*, de fapt, Russell ne introduce în logica predicatelor. Cum face acest lucru? Pornind de la noțiunea de *variabilă*, asociază acesteia o *funcție* C ; astfel, $C(x)$ va fi o propoziție în care x , ca și constituent, este exprimat de o variabilă “nedeterminată în mod esențial și total”. Mai departe, analizează expresiile denotative cele mai primitive, de tipul oricui, *nimic* sau *ceva*, exprimându-le în limbajul logicii predicatelor. Astfel,

$C(\text{oricui})$ înseamnă “ $C(x)$ este întodeauna adevărată” – (noi am formula-o “Oricare ar fi x , x este adevărată” $(\forall x Cx)$ –)

$C(\text{nimic})$ înseamnă “« $C(x)$ e falsă» e adevărată” – (“Nu există nici un x , pentru care $C(x)$ să fie adevărată” $\sim \exists x Cx$ –)

¹ B. Russell, *On Denoting*, în Vol. *Logic and Knowledge: Essays 1901-1950*, Ed. Ch. Marsh, London, George Allen and Unwin, 1956, p. 52;

² *Ibidem*, p. 56.

C(ceva) înseamnă “Este fals că «C(x) este falsă» este întotdeauna adevărată” – (“Există cel puțin un x pentru care este fals că «C(x) este falsă» $\exists x \sim Cx$ –)

În toate aceste exemple, noțiunea “C(x) este adevărată” este considerată a fi *ultimă* și *indefinibilă*, iar toate celelalte expresii sunt definite în funcție de ea, iar în toate aceste transformări în limbajul logicii simbolice, expresiile denotative *orice, nimic, ceva* sunt presupuse a nu avea nici un sens luate individual, ci sensul este dat *fiecărei propoziții* în componența căreia intră ele în mod individual. Russell argumentează astfel principiul de bază al teoriei sale: “acela că expresiile denotative niciodată nu au un sens prin ele însele, ci propoziția în a căreia expresie verbală intră ele are un sens.”¹

Acest lucru nu a fost sesizat de filosofii de până la el, spune Russell (inclusiv de el însuși, până la un punct) și astfel s-a ajuns la situația nefastă în care s-au postulat entități inexistente. În opinia lui Russell, “dificultățile relative la denotare sunt (...), toate, rezultatul unei analize greșite a propozițiilor ale căror expresii verbale conțin expresii denotative.”²

Ceea ce face Russell aici este să atragă atenția că *nu toate propozițiile sunt de tipul subiect-copulă-predicat*, ca în logica clasică, a termenilor. El vrea să “traducă” în limbajul logicii simbolice propozițiile de acest gen, pentru a arăta cum, acolo unde este cazul, putem elimina acele expresii care *par a fi subiecte, dar nu sunt*.³

Într-adevăr, logica modernă permite, prin calculul propozițional o reconstrucție pas cu pas a tuturor propozițiilor pornind de la propoziții elementare. Filosofia analitică va utiliza această logică într-o largă măsură – atât la nivelul calculului propozițional cât și la nivelul calculului predicatelor – pentru a proceda la instituirea unei noi forme de filosofie – pentru care “teoria descripțiilor a lui Bertrand Russell constituie exemplul cel mai celebru și mai important.”⁴

În această tratare a descripțiilor definite, Russell extinde de fapt un procedeu implicat în traducerea clasicelor judecăți din pătratul lui Boethius în formalismul logicii simbolice. Problema acestei traduceri a suscitat o întreagă dezbatere în filosofia contemporană a logicii, dar pasul hotărâtor îl constituie echivalarea propoziției universale afirmative cu implicația formală, echivalare ce a fost desemnată drept “dogma fregeeană”, termen propus de F. Sommers la *Colocviul internațional de filosofie a științei* de la Londra, 1965, într-o comunicare intitulată *On a Fregean Dogma*. Până în jurul anilor 50, deci mai bine de jumătate de secol,

¹ *Ibidem*, p. 43;

² *Loc cit*;

³ Aici mai trebuie adăugat și faptul că, din cauza “imixtiunii” nefericite a metafizicii în logică, propozițiile de tipul subiect-copulă-predicat erau gândite pe tiparul logicii leibniziene, ca exprimând, la nivel ontologic, relația substanță-atribut. Astfel, nu este de mirare că subiectul unei astfel de propoziții era interpretat ca exprimând un “obiect” ce trebuia să “subziste” în vreun fel sau altul.

⁴ J.G. Rossi, *La philosophie analytique*, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, p. 18.

dogma fregeeană a fost acceptată de majoritatea logicienilor moderni, deci se poate vorbi despre ea ca despre ceva propriu logicii moderne. Ea a fost formulată independent și de alți logicieni contemporani lui Frege, cum ar fi Peano, în 1889, și Peirce în 1896. Frege i-a dat, însă, înainte de Russell, o explicație conceptuală mai dezvoltată în lucrarea *Über Begriff Gegenstand*.

Propoziția “Toți S sunt P” se mai citește, conform lui Frege, “Dacă ceva este S, atunci este P” și se redă simbolic prin expresia “ $(x) (Sx \rightarrow Px)$ ”. Potrivit ei, propozițiile generale au o structură specifică, exprimată în *relația de subordonare* – în terminologia lui Frege – sau de *implicație formală* – în terminologia lui Russell.

Dogma fregeeană este proprie teoriilor eliminative, adică acelor teorii care operează cu contexte propoziționale *fără subiect logic*. Un astfel de context este implicația formală. *Teoriile acestea sunt eliminative nu pentru că operează cu astfel de contexte, ci pentru că reduc la acestea propozițiile categorice*. Într-adevăr, în ce privește propoziția “Toți oamenii sunt muritori”, Russell consideră că ea “în realitate, este ipotetică, și enunță că *dacă* ceva este om, atunci acesta este muritor. Adică, enunță că dacă x este om, oricare ar fi x, x este muritor.”¹

În traducerea realizată prin dogma fregeeană putem vorbi despre o *dizolvare contextuală*² sau de o *predicativizare* a expresiilor-subiect. Astfel, se va realiza o operație prin care se trece de la termeni nominali (de ex. “om”) la expresii funcționale (de ex. “este om”). Față de propoziția “Toți S sunt P”, implicația formală corespunzătoare nu îl va mai avea pe S drept subiect, ci drept funcție predicativă (propozițională), drept predicat. În locul termenului S din expresia nepredicativă “toți S” apare, în implicația formală, expresia “este S”.

Dizolvarea contextuală a descripțiilor definite se realizează în două etape. La citirea formulei “ $(x) (Sx \rightarrow Px)$ ” sunt posibile următoarele două interpretări:

1. Acei x care sunt S sunt P;
2. Pentru oricare x, dacă x este S, atunci x este P.

Acestea două sunt însă fundamental diferite. Dacă propoziția universal afirmativă se reduce la prima formulare, se poate vorbi de cel mult de o *dizolvare relativă* (parțială) a termenului-subiect; prin cea de a doua formulare se realizează, de fapt, o *dizolvare absolută* (totală).

Expresia “acei x care sunt S” nu este propriu-zis predicativată, căci pronumele relativ împiedică realizarea rolului de predicat. Această expresie își păstrează *capacitatea de subiect*, fiind sinonimă expresiei articulate plural “x-ii care sunt S”, adică sinonimă cu ceea ce s-ar putea numi *descripție plurală*.

¹ B. Russell, *op. cit.*, p. 43.

² Dizolvarea contextuală a descripțiilor hortărâte face obiectul unui amplu studiu al lui Călin Candiescu. A se vedea *Considerații semantice privind logica termenilor*, în volumul *Probleme de logică VIII*, București, Editura Academiei, 1981, pp. 13-53.

Ea corespunde expresiilor pentru clase, în teoria lui Russell (în cadrul căreia descripțiile plurale nu li se recunoaște statutul categorematic, de sine stătător).

Trecerea de la propoziția “Toți S sunt P” la propoziția “Acei x care sunt S sunt P” este aproape evidentă. Așadar, prima interpretare se potrivește mai degrabă propoziției universal afirmative, și mai puțin implicației formale.

În cea de a doua interpretare, care redă fidel în limbajul natural structura implicației formale, în locul expresiei-subiect întâlnim o formă propozițională (“x este S”) pe post de antecedent. Mai mult, această formă propozițională nu poate fi detașată de context, fiind corelată cu forma secvent și simultan cuantificată cu aceasta din urmă. Dacă se susține că implicația formală, în interpretarea a doua, traduce o propoziție categorică universal afirmativă, atunci se realizează o dizolvare contextuală absolută a expresiei-subiect, sau o predicatizare a acesteia.

“Procedeul dizolvării contextuale sau al predicatizării nu este altceva decât trecerea de la prima interpretare la cea de a doua, de la contextele subiect-predicat de tipul «acei x care sunt S sunt P» la contextele corespunzătoare cu două predicate de tipul «pentru orice x, dacă x este S, atunci x este P».”¹

Prin teoria sa a descripțiilor definite, Russell extinde de fapt metoda fregeeană a dizolvării contextuale de la propozițiile universale la cele singulare. Se știe că în logica formală propozițiile categorice singulare sunt tratate drept propoziții universale. Și atunci, dacă particula “toți” este pseudo-referențială, de ce nu ar fi la fel și articolul hotărât singular?

În tratarea descripțiilor definite, procedeul predicatizării expus anterior este folosit în mod explicit. Se admite că un context cu o descripție definită, simbolizat prin: “P(x) (Sx) se citește “x-ul care este S sau P” sau “acel x care este S este P”. Aceasta reprezintă o dizolvare relativă, astfel subiectul nu a fost încă eliminat, ci numai transformat. A echivala însă acest S și acel ceva este, de asemenea “P” înseamnă a oferi o interpretare eliminativă. Trecem de la prima interpretare la a doua, prin predicatizare.

Descripția definită este o expresie de sine stătătoare, având o structură nominală redată clar de expresia nepropozițională “x-ul care este S”, sau “acel x care este S”. Ea presupune, cel mult, forma propozițională, “x este S”, dar nu o cuprinde. De aceea predicatizarea descripțiilor definite a fost considerată o interpretare forțată, într-o oarecare măsură. Predicatizarea descripțiilor definite a fost admisă însă de Russell, cel puțin ca o convenție, deoarece ea are aplicații în logica simbolică și oferă un grad ridicat de rigurozitate formulărilor ce se obțin din definițiile contextuale.

Dizolvarea contextuală aplicată propozițiilor categorice duce la negarea rolului de subiect al termenilor generali, a capacității lor denotative și i-a permis lui Russell respingerea teoriei tradiționale a obiectului, ce presupune că orice

¹ C. Candiescu, *op. cit.*, p. 51.

expresie denotativă gramatical corectă “stă pentru” un obiect: “Astfel, «actualul rege al Franței», «pătratul rotund», etc. sunt presupuse a fi obiecte autentice. Se admite că astfel de obiecte nu *subzistă*, dar fără îndoială se presupune că sunt obiecte. Aceasta este în ea însăși o abordare dificilă; dar obiecția principală este că se admite că astfel de obiecte sunt capabile să înfrângă principiul non-contradicției. Se pretinde, de exemplu, că actualul rege al Franței există, dar de asemenea că nu există; că pătratul rotund este rotund, dar de asemenea că nu este rotund, etc. dar acest lucru este intolerabil; și dacă se poate găsi o teorie care să evite acest rezultat, atunci aceasta este cu siguranță preferabilă.”¹

Una dintre teoriile care par să evite rezultatele lui Meinong este aceea a lui Frege, însă Russell nu o găsește satisfăcătoare. Aceasta pentru că acesta păstrează reminescente din teoria meinongiană, introducând prin definiție anumite “denotări pur convenționale” pentru cazurile în care, altminteri, nu ar exista nici o denotare. Astfel în teoria lui Frege, “regele Franței” ar denota mulțimea vidă, de exemplu; însă această procedură, deși poate că nu ar conduce la erori logice, este considerată de Russell extrem de artificială și, în plus, nu oferă o analiză exact a problemei în cauză.

1.1.3. *Specimina philosophandi*

În opinia lui Russell, *forța și utilitatea unei teorii logice vine din capacitatea ei de a rezolva dileme, enigme*, și este util ca, atunci când vrem să testăm logica în ansamblul ei, ca disciplină, să “aglomerăm” mintea cu cât mai multe “enigme”, pentru că acestea servesc aceluiași scop ca și experimentele în științele naturale. Pentru actuala sa teorie, filosoful englez propune trei enigme de rezolvat:

1) *Enigma Regelui George al-IV-lea*. Pe scurt, enigma poate fi enunțată în felul următor: George al-IV-lea a vrut să știe dacă Scott este autorul operei Waverley. În această enigmă, Russell pune la lucru *legea identității*, și vrea să vadă dacă ea este operativă în astfel de cazuri, în sensul că ne-ar putea ajuta să rezolvăm enigma. Enunțată formal, enigma sună astfel: dacă *a* este identic cu *b*, orice este adevărat pentru *a*, este adevărat și pentru *b*, și cele două variabile se pot înlocui una pe cealaltă în orice propoziție, fără ca aceasta să schimbe cu ceva valoarea de adevăr a propoziției în care apar. Cum George al-IV-lea a vrut să știe dacă Scott este autorul lui Waverley, și cum Scott chiar era autorul lui Waverley, atunci vom spune că George al-IV-lea a vrut să știe dacă Scott este Scott. “Însă cu greu putem atribui un interes deosebit în ce privește logica identității celui dintâi gentilon al Europei”, va spune Russell, ironic, evident. Deci legea identității nu ne ajută – concluzionăm noi.

2) *Enigma regelui Franței*. Pe aceasta, Russell încearcă să o rezolve prin *legea terțului exclus*. Conform acestui principiu logic, “Fie «a este b», fie «a nu

¹ B. Russell, *op. cit.*, p. 45;